

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ธานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

หลักสูตร Introduction to Data Governance Framework and Open Data

ความหมายของ Data Governance

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้แปลความหมาย Data Governance ในภาษาไทยว่า “การกำกับดูแลข้อมูลภาครัฐ” ต่อมา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับ Data Governance ในร่างพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล โดย บัญญัติศัพท์ภาษาไทยว่า “ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ”

วัตถุประสงค์สำคัญของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ คือ

๑. ข้อมูลมีความมั่นคงปลอดภัย
๒. มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม
๓. มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

ความหมายของ Governance

คือ การกำหนดสิทธิ หน้าที่ อำนาจความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างโปร่งใสมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่าง Governance ของการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ

๑. พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๖๐
๒. ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๖๐

Data Governance for Data Driven : หลักสำคัญของรัฐบาลดิจิทัล (๒D, ๑C)

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ธานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

ข้อมูลเปิด (Open Data) และข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data) ประกอบด้วยใจสำคัญ ๓ ประการ

๑. Availability and Access ข้อมูลพร้อมใช้งาน
๒. Re-use and Redistribution เผยแพร่และนำไปใช้ใหม่ได้ภายใต้เงื่อนไขที่อนุญาต
๓. Universal Participation ทุกคนมีสิทธิเข้าถึงได้เท่าเทียมกัน

ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐของประเทศไทยอยู่ที่ เว็บไซต์ data.go.th

ประเภทของ License ของข้อมูลบน www.data.go.th

๑. ประเภทของข้อมูลเป็น Non-exclusive License คือ เจ้าของลิขสิทธิ์ใช้สิทธิในงานของตนเองได้ และอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิในงานนั้นได้อีก
๒. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และทุกคนในประเทศไทยนำข้อมูล Open Data ไปใช้งานได้และนำไปต่อยอดทำวิจัยค้นคว้าได้โดยไม่มีข้อจำกัด

วิธีการใช้งาน Open Data

ผู้ใช้งานดาวน์โหลดไฟล์ชุดข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ตามที่ต้องการในแต่ละหัวข้อที่ปรากฏบนเว็บไซต์ได้ด้วยตนเอง การนำ Open License มาใช้ (การเปิดกว้างในทางกฎหมาย) ขอบเขตอำนาจศาลส่วนใหญ่จะมีเรื่องของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในข้อมูลที่ป้องกันบุคคลที่สามจากการใช้งาน การนำกลับมาใช้ใหม่ และการแจกจ่ายข้อมูลโดยไม่ได้รับการอนุญาตที่ชัดเจน

ดังนั้น การจะทำให้ผู้อื่นนำข้อมูลของหน่วยงานไปใช้ได้จะต้องใส่ License เข้าไปที่ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้งานที่ผิดวัตถุประสงค์ของชุดข้อมูล และควรมีคำแนะนำวิธีการใช้งานสั้นๆ ๑ หน้า ไว้ด้วย

Open Data จำเป็นต้องเปิดกว้างในทางเทคนิคเช่นเดียวกับในทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลต้องพร้อมให้ใช้งานในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ โดยยังพิจารณาใน ๓ ประเด็นหลัก คือ

๑. ความพร้อมใช้งาน ข้อมูลควรมีราคาไม่มากกว่าค่าใช้จ่ายในการทำสำเนาข้อมูล ซึ่งควรเป็นการให้ดาวน์โหลดฟรีจากอินเทอร์เน็ต ทำให้หน่วยงานไม่มีภาระค่าใช้จ่ายใดๆ ในการจัดเตรียมข้อมูลไว้ให้ใช้งาน
๒. กลุ่มข้อมูล/ข้อมูล ควรอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เช่น ข้อมูลทะเบียนที่ถูกเก็บรวบรวมภายใต้กฎข้อบังคับทั้งหมด ควรพร้อมให้ดาวน์โหลดได้ ส่วน Web API หรือ Service ที่คล้ายๆ กันนี้อาจมีประโยชน์มาก แต่ไม่ใช่ตัวแทนของการเข้าถึงกลุ่มข้อมูล
๓. อยู่ในรูปแบบที่เปิดและเครื่องอ่านได้ การนำข้อมูลที่ถือครองโดยภาครัฐมาใช้ไม่ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อจำกัดด้านลิขสิทธิ์ และที่สำคัญ ต้องแน่ใจได้ว่าจัดเตรียมข้อมูลในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ (Machine Readable) สำหรับการนำไปใช้งานในวงกว้าง สำหรับรายงานทางสถิติที่ดีพิมพ์เป็นเอกสาร PDF (Portable Document Format) นั้น ยากต่อการอ่านหรือใช้ต่อด้วยคอมพิวเตอร์ (แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถเผยแพร่ข้อมูลที่เป็น PDF ได้)

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ดานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

ประเภทของชุดข้อมูลที่ปรากฏอยู่บนเว็บไซต์ data.go.th

๑. CSV: comma-separated values
๒. XLS: (ไฟล์เอกสาร Microsoft Excel)
๓. PDF: Portable Document Format (PDF)
๔. DOC: (ไฟล์เอกสาร Microsoft Word)
๕. XML: Extensible Markup Language (XML)
๖. RDF: Resource Description Framework (RDF)
๗. KML: Keyhole Markup Language
๘. SHP: Esri Shape file
๙. ODS: The Open Document Format for Office Applications (ODF)
๑๐. KMZ: (KML-Zipped)
๑๑. JSON: JavaScript Object
๑๒. TXT: ไฟล์เอกสารต่างๆ ที่มีแต่ตัวอักษร
๑๓. HTML: Hypertext Markup Language (HTML)
๑๔. TIFF: Tagged-Image File Format
๑๕. JPEG: Joint Photographic Experts Group

หลักการสำคัญเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล

๑. Complete ข้อมูลสาธารณะจะต้องได้รับการเปิดเผย โดยไม่ติดปัญหาความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย หรือสิทธิใดๆ
๒. Primary ข้อมูลจะเก็บมาจากแหล่งข้อมูลต้นทางที่มีระดับความละเอียดของข้อมูลสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยข้อมูลจะต้องไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใดๆ มาก่อน
๓. Timely ข้อมูลจะต้องเผยแพร่เร็วที่สุด เพื่อรักษาคุณค่าและการใช้ประโยชน์ของข้อมูลนั้น
๔. Accessible ข้อมูลจะต้องเผยแพร่กับผู้ที่จะนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และสนองตอบหลากหลายวัตถุประสงค์
๕. Machine Processable ข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบที่สามารถประมวลผลแบบอัตโนมัติได้ ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ต่อได้นั้นต้องสามารถเข้ารหัส (encode) ได้
๖. Non-discriminatory ข้อมูลต้องเปิดให้ทุกคนเข้าถึงได้โดยไม่ต้องลงทะเบียน

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ธานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

๗. Non-proprietary ข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบ (Format) ที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือหน่วยงานใดควบคุมข้อมูลเป็นการพิเศษ หากกรณีข้อมูลอยู่ในรูปแบบที่มีกรรมสิทธิ์ ก็อาจจำเป็นต้องทำให้ข้อมูลมีหลายรูปแบบเพื่อช่วยให้เกิดการเข้าถึงและนำไปใช้ได้กว้างขวาง

๘. License-free ข้อมูลต้องไม่มีลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรหรือสิทธิทางการค้าใดๆ อย่างไรก็ตาม ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และข้อจำกัดบางประการที่มีเหตุผลก็อาจยอมรับได้

แนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูล

“แนวปฏิบัติและมาตรฐานเชิงเทคนิคสำหรับศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th)” จัดทำขึ้นเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติ ในการดำเนินการเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการกำหนดมาตรฐานเชิงเทคนิค รูปแบบ วิธีการเผยแพร่ ข้อมูลผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ หรือ Data.go.th และการกำหนดสัญญาอนุญาต (License) ที่เหมาะสมสำหรับข้อมูลเปิดภาครัฐ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว ตรวจสอบได้ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประเภท รูปแบบ มาตรฐาน และ หมวดย่อยข้อมูล

Data (ข้อมูล) ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่น คน สถานที่ สิ่งของต่างๆ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมเอาไว้ และสามารถนำไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ สามารถเรียกเอามาใช้ประโยชน์ได้ในภายหลัง โดยข้อมูลอาจเป็นตัวเลข สัญลักษณ์ ตัวอักษร เสียง ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

Digital Object Identifier (DOI)(ตัวระบุวัตถุดิจิทัล) เป็นตัวบ่งชี้ทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล หรือทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือเอกสารดิจิทัล ทำหน้าที่เป็นรหัสทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล

Non-proprietary Format (รูปแบบที่ไม่มีผู้ใดถือครองกรรมสิทธิ์) รูปแบบที่สนับสนุนและสามารถเข้าถึงด้วยซอฟต์แวร์ที่หลากหลาย

Dataset (ชุดข้อมูล) การนำข้อมูลมาจัดเป็นชุดให้ถูกต้องตามลักษณะ โครงสร้างข้อมูลที่กำหนดไว้

High-Value Dataset (ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง) ข้อมูลที่มีคุณภาพ มีความถูกต้อง ครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือ ประมวลผลได้ และเป็นปัจจุบัน ลักษณะของชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงจะต้องสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ มีคุณค่าสำหรับเจ้าของข้อมูลและสำหรับผู้ใช้อื่นๆ

Open Data (ข้อมูลเปิด) ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ได้โดยอิสระ สามารถนำกลับมาใช้ใหม่และแจกจ่ายได้โดยใครก็ตาม แต่ต้องระบุแหล่งที่มาหรือเจ้าของงาน และต้องใช้สัญญาอนุญาตหรือเงื่อนไขเดียวกันกับที่มา หรือตามเจ้าของงานกำหนด

Data Catalog (ดาต้าแค็ตตาล็อก) รายการของชุดข้อมูลจัดเตรียมในรูปแบบตาราง รายงาน และจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ธานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

License (สัญญาอนุญาต) การอนุญาต ใบอนุญาต หรือสิทธิในการใช้งานที่กำหนดไว้ตามขอบเขต หรือเงื่อนไขที่ตกลงกัน

Open Government Data (OGD)(ข้อมูลเปิดภาครัฐ) ข้อมูลที่ถูกสร้างหรือได้รับมอบหมายโดยหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ควบคุมองค์ประกอบต่างๆ ของข้อมูล ซึ่งเป็นไปตามนิยามการเปิดเผยข้อมูลที่กำหนดไว้ใน Open Definition (<http://opendefinition.org/>) (หน่วยงานของรัฐ หมายถึง ส่วนราชการ องค์การมหาชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานในกำกับของรัฐ)

DCAT หรือ Data Catalog Vocabulary เป็นคำศัพท์มาตรฐานในรูปแบบของ RDF ซึ่งออกแบบมาเพื่อช่วยในการทำงานร่วมกันระหว่างแค็ตตาล็อกข้อมูลที่เคยเผยแพร่บนเว็บไซต์ การใช้ DCAT อธิบายชุดข้อมูลในแค็ตตาล็อกข้อมูลทำให้ผู้เผยแพร่เพิ่มโอกาสในการค้นพบข้อมูลได้ง่ายขึ้น และทำให้แอปพลิเคชันสามารถใช้ Metadata จากหลายๆ แค็ตตาล็อกได้ง่ายขึ้น

Metadata (เมทาดาทา) ข้อมูลที่ใช้กำกับและอธิบายข้อมูลหลัก หรือกลุ่มของข้อมูลอื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ บัตรในห้องสมุดสำหรับสืบค้นหนังสือ โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหนังสือและตำแหน่งของหนังสือที่ต้องการหา ซึ่งต้องการและบัตรเป็นข้อมูลที่อธิบายรายละเอียดของข้อมูลนั้น

Unstructured Data (ข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง) ข้อมูลที่ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบข้อมูลไว้ล่วงหน้า หรือไม่ได้จัดให้อยู่ในลักษณะที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง โดยทั่วไปจะเป็นข้อมูลที่เกิดจากการพิมพ์ เช่น ไฟล์เอกสาร word, pdf, html หรือไฟล์รูปภาพ วิดีโอเสียง เป็นต้น

การเตรียมชุดข้อมูล (Dataset) การเปิดเผยชุดข้อมูล การทำรายงานชุดข้อมูล (Catalog) และการจัดทำเมทาดาทา (Metadata)

สิทธิการใช้งานระบบ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ

๑. **สิทธิระดับ User** : สามารถเข้า หน้าหลัก ชุดข้อมูล ,ข่าวสารและประกาศ , แนะนำ แต่เข้าเมนูจัดการระบบไม่ได้

๒. **สิทธิระดับ Admin** : สามารถเข้าใช้งานได้ทุกเมนู สามารถขอสิทธิเพื่อเป็น Admin โดยใช้ MailGoThai ส่งอีเมลถึงผู้ดูแลระบบของสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สรอ.) เพื่อแจ้ง ชื่อผู้ติดต่อ ชื่อหน่วยงาน อีเมลสำหรับขอสิทธิระดับ Admin อีเมลที่ใช้งานการสมัคร Data.go.th เบอร์ติดต่อหน่วยงานและเบอร์โทร เมื่อ สรอ. ได้รับอีเมลจะทำการเพิ่มสิทธิให้ท่าน และผู้ขอสิทธิจะได้รับอีเมลยืนยัน จาก สรอ. จึงจะสามารถงานได้

ข้อกำหนดและเงื่อนไขของใบอนุญาต

ผู้อนุญาตอนุญาตให้ผู้ให้บริการข้อมูลนำข้อมูลของผู้อนุญาตขึ้นเผยแพร่บนเว็บไซต์ภายใต้ Domain Name ของ สรอ. ชื่อ “data.go.th” และอนุญาตให้ผู้ใช้อ้างอิงข้อมูลเข้าใช้สิทธิ (Non Exclusive License) ของข้อมูลดังกล่าวได้ ภายใต้การยอมรับตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของใบอนุญาต โดยไม่จำกัดพื้นที่และไม่จำกัดเวลาในการใช้ข้อมูล ไม่ต้องขออนุญาตใช้สิทธิ และไม่ต้องเสียค่าตอบแทนการใช้สิทธิ โดยข้อกำหนดและเงื่อนไขดังต่อไปนี้ จะไม่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่อเสรีภาพในการใช้ข้อมูลของผู้ใช้ข้อมูลทั้งสิ้น

โดย นางอติรัตน์ วงศ์ธานี
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
กลุ่มวิเคราะห์และวางระบบข้อมูล

สิทธิและเสรีภาพของผู้ใช้ข้อมูล

๑. คัดลอก เผยแพร่ แจกจ่าย และส่งข้อมูล เพื่อวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย และ
๒. ปรับใช้ข้อมูล โดยวิธีการหรือรูปแบบใดๆ ซึ่งไม่เป็นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระของข้อมูล เพื่อวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย และ
๓. ใช้ประโยชน์ของข้อมูล ซึ่งรวมถึงการรวมข้อมูลเข้ากับข้อมูลอื่นๆ หรือการนำข้อมูลมาเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์หรือแอปพลิเคชันของผู้ใช้ข้อมูล ในเชิงสาธารณะประโยชน์ หรือในเชิงพาณิชย์ เพื่อวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย

ข้อยกเว้น : การอนุญาตให้ใช้ข้อมูลตามใบอนุญาตนี้ ไม่ครอบคลุมถึง

๑. ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในเนื้อหาข้อมูล และ
๒. ข้อมูลที่ไม่ได้เผยแพร่โดยผู้ให้บริการข้อมูล หรือด้วยความยินยอมของผู้ให้บริการข้อมูล หรือข้อมูลที่ไม่เผยแพร่ให้เข้าถึงภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือภายใต้กฎหมายอื่นใด และ
๓. โลโก้หรือตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานของรัฐหรือของผู้ให้บริการข้อมูลและตราแผ่นดิน ยกเว้น กรณีที่โลโก้และตราดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารหรือชุดข้อมูล และ
๔. เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางทหาร
๕. สิทธิของบุคคลอื่น องค์กร หรือหน่วยงานอื่น ซึ่งผู้ให้บริการข้อมูลไม่มีอำนาจที่จะอนุญาต และ
๖. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายทางการค้า ความลับทางการค้า ฯลฯ และ
๗. เอกสารแสดงตัวตน ได้แก่ หนังสือเดินทาง บัตรประชาชน ฯลฯ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐
๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔
๓. พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๑

กฎหมายที่ใช้บังคับ

การอนุญาตให้ใช้ข้อมูลภาครัฐแบบเปิดของ สรอ. ภายใต้ใบอนุญาตให้ใช้ข้อมูลภาครัฐแบบเปิดของ สรอ. (EGA Open Government License) นี้ อยู่ภายใต้กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย และอยู่ภายใต้อำนาจในการตัดสินใจของศาลไทย